

ชื่อการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระ วิวัฒนาการของ เขตแดนและการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ชายแดน
ไทย-พม่า: กรณีศึกษาบริเวณแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก

ผู้เขียน ร.ท.อนุชิต วงศาโรจน์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์

คณะกรรมการตรวจสอบการค้นคว้าแบบอิสระ

ผศ.ดร. เสน่ห์ ญาณसार	ประธานกรรมการ
อ.ดร. พงษ์อินทร์ รักษาริยะธรรม	กรรมการ
อ.ดร. สัตริธิตา กาญจนพันธ์ุ	กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระเรื่อง "วิวัฒนาการของ เขตแดนและการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ชายแดนไทย-พม่า: กรณีศึกษาบริเวณแม่น้ำสาย-แม่น้ำรวก" ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์การศึกษา 3 ประการ คือ 1) ศึกษาวิวัฒนาการของเขตแดน 2) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ธรรมชาติบริเวณพรมแดน ได้แก่ แนวลำน้ำและสภาพภูมิประเทศ และ 3) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์วัฒนธรรมบริเวณพรมแดนในถิ่น ได้แก่ การใช้ที่ดิน และการตั้งถิ่นฐาน วิธีการศึกษาเป็นการวิเคราะห์จากเอกสาร ข้อมูลดาวเทียม แผนที่ และการสำรวจภาคสนาม ภายใต้กรอบของแนวทางการศึกษาเชิงประวัติ

แม่น้ำสาย-แม่น้ำรวกเป็นเขตแดนตอนเหนือของประเทศไทย ทำหน้าที่เป็นเขตแดนไทย-พม่าเป็นระยะเวลาอันยาวนานร่วม 102 ปีเศษ จุดกำเนิดของเขตแดนบริเวณนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการแสวงหาอาณานิคม และทรัพยากรของจักรวรรดินิยมอังกฤษที่ต้องการผนวกดินแดนอันอุดมไปด้วยทรัพยากรป่าไม้บริเวณภาคเหนือของไทย จนนำไปสู่ข้อพิพาทและการบีบบังคับให้เกิดการปักปันเขตแดนในปี พ.ศ. 2436 หลังจากพม่าได้รับเอกราช จึงมีการปักปันเขตแดนกันอีกครั้งหนึ่งในลักษณะของเขตแดนแบบคงที่ ในปี พ.ศ. 2530 และเสร็จสิ้นในปี พ.ศ. 2531 มีการลงนามบันทึกความเข้าใจ ปี พ.ศ. 2534 และแลกเปลี่ยนสัตยาบันสารกันในปี พ.ศ. 2535 ถือเป็นเขตแดนตามลำน้ำที่ได้รับการปักปันแบบคงที่แห่งแรกของไทย เนื่องจากสภาพภูมิประเทศซึ่งเป็นที่ราบลุ่มน้ำดินเป็นดินตะกอน ลำน้ำจึงเกิดการคดโค้งกวดเซาตามข้างเพื่อปรับตัวเข้าสู่สภาพสมดุลในหลายบริเวณ การเปลี่ยนทางเดินของลำน้ำจึงเกิดขึ้นได้ง่าย ในช่วงเวลา 67 ปี (พ.ศ. 2470-2536) พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงทางเดินทั้งสิ้น 41 จุด ทำให้ไทยมีพื้นที่โดยรวมเพิ่มขึ้นมากกว่าพม่าประมาณ

7 ตารางกิโลเมตร สภาพภูมิประเทศที่เปลี่ยนไปจะเกิดจากตัวการทางธรรมชาติควบคู่ไปกับการกระทำของมนุษย์ ผลสืบเนื่องจากการกระทำของลำน้ำเป็นรูปลักษณะทางธรรมชาติบริเวณที่ราบลุ่มลำน้ำทั่ว ๆ ไป คือ ร่องรอยทางน้ำเก่า ทะเลสาบรูปแอก และที่ลุ่มน้ำขัง ความกว้างของที่ราบน้ำท่วม รวมทั้งความยาวและความกว้างของลำน้ำก็มีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน โดยจะผันแปรไปตามความคดโค้งของลำน้ำ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดในแต่ละช่วงเวลา สำหรับการเปลี่ยนแปลง โดยมนุษย์นั้นจะอยู่ในเรื่องของการรुक้าชายฝั่ง ในเขตชุมชนหนาแน่น และการทำลายชายฝั่งอันเนื่องมาจากการตัดทราย

พื้นที่บริเวณนี้แต่เดิมก่อน พ.ศ. 2470 มีสภาพเป็นป่าไม้ ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหาของป่าและล่าสัตว์ จนกระทั่งในช่วงหลังสงครามมหาเอเชียบูรพา (พ.ศ. 2490) มีการเคลื่อนย้ายของประชากรเข้าตั้งถิ่นฐานในพื้นที่นี้เป็นจำนวนมากทำให้พื้นที่ป่าไม้ดั้งเดิมถูกบุกรุกแปรสภาพเป็นพื้นที่การเกษตรและเขตที่อยู่อาศัยมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิทัศน์เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ที่เน้นการกำหนดเขตความเจริญในส่วนภูมิภาค และการพัฒนาการท่องเที่ยว ทำให้พื้นที่เขตเมือง และพาณิชยกรรมบริเวณชายแดนเกิดความหนาแน่น และขยายตัวออกสู่บริเวณรอบนอกในที่สุด อีกทั้งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ปัจจุบันรัฐบาลไทยพยายามมุ่งเน้นให้พื้นที่บริเวณนี้เป็นเขตเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในภูมิภาคตอนบน รูปแบบของปัญหาเขตแดนจึงเริ่มเปลี่ยนไปเป็นลักษณะของปัญหาลังคมปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหาคุณภาพชีวิต ฯลฯ บริเวณพรมแดนมากกว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับกรณีพิพาทอ้างสิทธิ์ถือครองที่ดินดังที่เกิดขึ้นในอดีต เขตแดนจึงทำหน้าที่เป็นทั้งเส้นแบ่งเขตอำนาจรัฐและตัวเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างประเทศ

Independent Study Title Thai-Burmese Boundary's Evolution
and Border Landscape Change: A Case
Study of Mae Nam Sai-Mae Nam Ruak
Sector.

Author Lt. Anujit Vansârochana

M.S. (Geography) Master of Science in Geography

Examining Committee:

Assist. Prof. Dr. Sanay Yarnasarn Chairman

Lecturer Dr. Pong-in Rakariyatham Member

Lecturer Dr. Santita Ganjanapan Member

Abstract

This Independent Study, "Thai-Burmese Boundary's Evolution and Border Landscape Change: A Case Study of Mae Nam Sai-Mae Nam Ruak Sector" has three main objectives: 1) to study the boundary's evolution; 2) to study the physical border landscape change in terms of river course and landforms; and 3) to study cultural border landscape changes in terms of settlement and land-use patterns.

This study employed an historical approach based on such data sources as documentary data, satellite imagery, cartographic as well as field survey data.

The Mae Nam Sai and Mae Nam Ruak region has served as Thailand's border for 102 years. The demarcation was a consequence of the expansion of British imperialism in Southeast Asia. The British attempted to annex the timber-rich region in northern Thailand. This led to many boundary disputes between the British colonists and the Thai government, forcing Thailand to demarcate the Burmese-Thai

Boundary in 1893. After Burma became independent, the two river boundaries were demarcated again in 1987-88, the agreements were signed by the two governments in 1991 and ratified in 1992.

The study area is situated on an easily-eroded alluvial plain. The river continually meanders. During 67-year period (1927-1993), the river course has been changing at 41 points, adding a total area of seven square kilometers to the Thai territory.

The landform caused by the river action included the old river courses, ox-bow lakes, flood-plain width expansion, stream lengths and widths. These varied by degrees of meandering and stream curvatures. The transformed landscape caused by human action included riverbank intrusion and sand dredging.

Before 1927 this area was the forest, inhabited by people who subsisted by hunting and gathering. Until the end of the Second World War (1947), many people moved in to settle in this area, slashing and changing the forest land into agricultural land.

The landscape has changed rapidly since the Fifth National Social and Economic Plan (1982-86), as a result of focused regional development and promoted tourism industry. Therefore, land uses in urban areas and border towns became more intensive with spillover effect on to them.

Nowadays, the Thai Government attempts to establish this area as center of Northern Sub-Regional Economic Linkage Zone. This will cause greater boundary problems (socio-economic, quality of life, pollution, etc.) than land disputes in the past. So the boundary must be clearly defined according to the political limit as well as the economic linkage line. As a result, the border landscape serves both political demarcation and economic linkage functions.